

EDGARAS ALANAS PO

MORELLA

NOVELĖ

Prie savo bičiulės Morelos buvau giliai, nors ir keistai, prisirišęs. Prieš daugelį metų atsitiktinai susipažinau su ja, ir nuo pat mūsų pirmojo susitikimo mano sieloje įsidegė liepsna, kokios ji iki tol nebuvo patyrusi, tačiau tai nebuvo Eroto liepsna; ir mano dvasia kankinosi, kai aš pamažu su kartėliu įsitikinau, jog nesuvokiu tos nepaprastos liepsnos prasmės ir negaliu suvaldyti jos neaiškos jėgos. Bet mes susitikome, ir likimas mus sujungė prie altoriaus; o aš niekada nei kalbėjau apie aistrą, nei galvojau apie meilę. Tačiau ji vengė žmonių ir, prisirišusi tik prie manęs, padarė mane laimingą. Laimė yra pažinti, laimė yra svajoti.

Morela buvo didelės erudicijos. Prisiekiu gyvenimu, jos sugebėjimai buvo nepaprasti, jos proto galia milžiniška. Aš tai jaučiau ir daug ko iš jos mokiausi. Tačiau netrukus pastebėjau, kad ji, greičiausiai todėl, kad buvo studijavusi Presberge, padėjo man krūva mistinių raštų, kurie paprastai laikomi menkaverte ankstyvąja vokiečių literatūra. Niekaip nesuvokiau, kodėl šiuos raštus ji susižavėjusi nuolat skaitydavo, o tai, kad ir aš juos pamėgau, gali būti paaiškinta tik stipria įpročio ir pavyzdžio galia.

Visam tam, jeigu neklystu, mano proto pastangų daug nereikėjo. Idealybė, jei tik aš neapsigaunu, neveikė mano įsitikinimų, ir nei mano veiksmuose, nei mintyse nebuvo nė šešėlio mistikos, kurią radau knygoje. Būdamas tuo tikras, leidausi savo žmonos vadovaujamas ir drąsiai ėmiau gilintis į jos studijuojamas gudrybes. Ir tada... tada, kai skaitydavau uždraustus puslapius, aš pajusdavau manyje bundančią uždraustą dvasią, o Morela, būdavo, uždeda savo šaltą ranką ant manosios ir iš negyvos filosofijos pelenų iškapsto kažkokius tylius, nepaprastus žodžius, kurių keista prasmė išdegina žymes mano atmintyje. Ir tada sėdžiu valandų valandas šalia jos ir gėriuosi jos balso muzika, kol nuo tos melodijos man pasidaro kraupu, ir ant mano sielos krinta šešėlis; aš išbėlu ir sudrebu nuo šiltų per daug nežemiškų garsų. Taip džiaugsmas staiga pavirsta siaubu, o visa, kas gražiausia, tampa šlykščiausia, kaip Hinonas tapo Gehena.

Nėra reikalo dėstyti šio pokalbio temų, kurias mes rasdavome jau minėtuose tomuose ir kurios mudviem su Morela ilgą laiką buvo vienintelės. Tie, kas išmano vadinamąją teologinę moralę, lengvai suvoks, apie ką mes šnekėdavomės, o nemokyti vargu ar ką supras. Nežabotas Fichtės panteizmas, modifikuotas pitagoriečių sielų persikėlimas, o svarbiausia – tapatumo doktrinos, išdestytos Šelingo, būdavo gražiausios, Morelos supratimu, mūsų pokalbių temos. Tapatumą, kuris vadinamas asmenybės tapatumu, misteris Lokas, man regis, teisingai apibrėžia kaip racionalios būtybės sveiką protą. Ir kadangi asmenybe laikome mąstančią esybę, turinčią protą, o su mąstymu visad susijusi sąmonė, visa tai ir daro mus mumis pačiais, išskiria mus iš kitų mąstančių būtybių ir suteikia mums asmeninį tapatumą. Bet mokymu apie *principium individuationis* (individualumo pradžią), apie identiškumą (tapatumą), kuris žmogui mirštant amžinai išnyksta arba išlieka, aš visada labai domėjaus; ir ne tiek dėl stulbinančių ir jaudinančių jo pasekmių, kiek dėl nepaprasto Morelos jaudinimosi, kai ji apie tai užsimindavo.

Bet atėjo laikas, kai mano žmonos paslaptį gimus ėmė mane slėgti lyg apžavai. Nebegalejau pakęsti, kai ji palytėdavo mane savo bekraujais glebiais pirštais, nebegalejau pakęsti jos tylios melodingos kalbos, jos liūdnų akių švytėjimo. Ir ji tai žinojo, tačiau nepriekaištavo; atrodė, kad ji supranta mano silpnumą ar kvailą kaprizą, ir šypsodamasi vadino tai Lemtimi. Ir dar atrodė, jog ji žino ir mano atšalimo priežastį, man nežinomą; bet ji nei užsiminė apie tai, nei parodė, kad žino. Vis dėlto ji buvo moteris ir silpo su kiekviena diena. Po kiek laiko raudonos dėmelės atsirado jos skruostuose, o išblyškusioje kaktose išsoko mėlynos gyslos; tarpais man būdavo jos gaila, o tarpais, kai pagaudavau jos supratingų akių žvilgsnį, pasidarydavo negera ir apimdavo toks svaigulys, kokį jauti žvelgdamas žemyn į kokią nors baisią bedugnę prarają.

Ar reikia sakyti, kad aš tikrai karštai troškiau Morelos mirties? Aš laukiau tai įvyksiant, bet jos trapi siela laikėsi įsikibusi į savo molio būstą dar daug dienų, daug savaitžių ir varginančių mėnesių, kol mano iškankinti nervai užgožė protą, ir aš ėmiau siusti, kad ji taip ilgai nemiršta; ir kaip nelabasis ėmiau keikti dienas, valandas ir apkartusias akimirkas, kurios, jos trapijai gyvybei gėstant, rodėsi, vis ilgėjo, tarsi šešėliai, dienos slenkant vakarop.

Bet vieną rudens vakarą, kai vėjai aprimo danguje, Morela pašaukė mane prie savo lovos. Tirštas rūkas gaubė visą žemę, virš vandens tvyrojo šilta pašvaistė, o pro vešlią spalio miško lapiją dangaus skliaute švytėjo vaivorykštė.

- Tai dienų diena, – tarė ji, man prisiartinus, – tai dienų diena gyventi arba mirti. Nuostabi diena žemės ir gyvenimo sūnums... ir dar nuostabesnė dangaus ir mirties dukroms!
- Pabučiavau ją į kaktą, o ji toliau kalbėjo:
- Aš mirštu, bet aš gyvensiu.
- Morela!

– Nė vienos dienos tu manęs nemylėjai, bet tą, kuria tu gyvenime šlykštėjais, garbinsi mirtyje.

– Morela!

– Kartoju, aš mirštu. Bet manyje glūdi laidas švelnumo – ak, kokio menko! – kuri tu vis dėlto jautei man, Morelai. O kai mano siela išeis, kūdikis gyvens – tavo ir mano, Morelos kūdikis. Bet tavo gyvenimas bus kupinas liūdesio, kuris pastoviausias iš visų jausmų, kaip kad kiparisas gyvena ilgiausiai iš visų medžių. Nes tavo laimingos valandos praėjo; o džiaugsmo negalima patirti dukart gyvenime, kaip negalima dukart per metus nusiskinti Pestumo rožių. Ir tu daugiau nebežaisi su laiku kaip teosietis, bet nežinodamas, kas yra mirta ir vynuogė, nešiosi šioje žemėje savo drobulę kaip musulmonas Mekoje.

– Morela! – sušukau. – Morela! Kaip tu gali tai žinoti? – Bet ji nusisuko į pagalbę, jos rankomis ir kojomis perbėgo lengvas drebulys ir ji mirė; aš jau nebegirdėjau jos balso.

Tačiau, kaip ir buvo išpranašavusi, jos kūdikis, kuri mirdama pagimdė ir kuris nepradėjo alsuoti tol, kol motina neišleido paskutinio kvapo, – jos kūdikis, dukrelė, gyveno. Ir keistai brendo jos figūra ir protas, ji tapo panaši į tą, kurios netekome, ir niekada nebūčiau pamanęs, jog šioje žemėje galima ką nors taip karštai mylėti, kaip kad aš mylėjau ją.

Deja, netrukus šio švelnaus jausmo dangus ėmė niauktis, jį ėmė temdyti niūrūs siaubo ir liūdesio debesys. Jau minėjau, jog vaiko protas ir figūra keistai brendo. Iš tiesų, keistai ir sparčiai stambėjo jos kūnas, bet dvasios – ak, baisios buvo chaotiškos mintys, kurios apnikdavo mane, stebint jos proto brendimą. Ar galėjo būti kitaip, kai kasdien pajusdavau vaiko protavime suaugusios moters galią ir žinojimą? Kai kūdikio lūpomis kalbėjo patirtis? Kai jos didelėse mąsliose akyse nuolat švytėjo išmintis ar subrendusio žmogaus aistros? Sakau, kai visa tai pastebėjęs suvokiau, kai nesugebėjau to nuslėpti nuo savo dvasios ar toliau tam beviltiškai priešintis, – ar begalima stebėtis, kad man kilo kraupūs ir neraminantys įtarimai ir kad su siaubu prisiminiau kapo rūsyje palaidotos Morelos beprotiškus pasakojimus ir šiurpias teorijas? Paslėpiau nuo žmonių akių būtybę, kurią man buvo lemta dievinti, ir, visiškai užsidaręs nuo pasaulio savo namuose, su kankinančiu nerimu stebėjau visa, kas darėsi su mano numylėta. Ir taip, metams bėgant, kasdien žiūrėdavau į jos šventą, romų ir išraiškingą veidą ir susimąstydavau apie bręstančią jos figūrą; kasdien atrasdavau vis daugiau vaiko panašumų į motiną, liūdną mirusią jos motiną. Šie panašumo šešėliai nuolat tamšėjo ir darėsi vis gilesni, vis ryškesni, vis labiau stulbinantys ir baisūs. Kad jos šypsena buvo panaši į motinos, dar galėjau pakęsti, bet man darydavosi kraupu, kai ji būdavo visiškai tokia pat; galėjau pakęsti, kad jos akys buvo kaip Morelos, bet jos per dažnai žvelgdavo į mano sielos gelmes įdėmiai ir glumindamos, kaip kad pati Morela kadaise žvelgdavo. Ir aukštos kaktos linijos, ir šilkinių plaukų garbanos, ir permatomi glebūs pirštai, suleisti į jas, ir liūdna jos kalbos muzika, ir labiausiai – o, labiausiai! – gyvos ir mylimos būtybės lūpose skambantys mirusios žodžiai ir posakiai teikė peno grėžiančioms mintims ir siaubui – kirminui, kuris nemiršta.

Taip mano dukrai sukako dešimt metų, o ji vis dar neturėjo vardo šioje žemėje. Tėvo meilei pakako vardų „mano vaikelį“ ir „mano meilę“, o griežtas atsiskyrėliškas gyvenimas buvo kliūtis jai bendrauti su žmonėmis. Morelos vardas numirė kartu su Morela. Niekada nekalbėjau su dukra apie jos motiną – neįmanoma buvo kalbėti. Ir iš tiesų, tiek neilgai dar tegyvenusi, dukra nepajuto išorinio pasaulio poveikio, nebent tiek, kiek leido jos labai apribotas asmeninis gyvenimas. Pagaliau krikšto apeigos mano išsekintai ir suaudrintai sąmonei ėmė atrodyti kaip išsigelbėjimas nuo man lemtų siaubų. Bet prie krikštyklos pasimečiau, kokį vardą išrinkus. Daug vardų, išmintingų ir gražių, senovės ir šių laikų, mano šalies ir svetimšalių moterų vardų, daug nuostabių, švelnių ir laimingų, ir gerų moterų vardų šnabždėjo mano lūpos. Tai kas gi mane paskatino sudrumsti palaidotos mirusiosios ramybę? Koks demonas mane paskatino ištarti tą garsą, nuo kurio vien tik jį prisiminus purpurinis kraujas suplūdavo iš smilkinių į širdį? Kokia piktoji dvasia prakalbo iš mano sielos gelmių, kai šiose prieblandoje skendinčiose navose nakties tyloje aš pašnibždėjau dievo tarnui į ausį šiuos tris skiemenis: Morela? Kas, jeigu ne piktoji dvasia, iškreipė mano vaiko bruožus ir nudažė mirties spalvomis, kai ji, vos išgirdusi šį tylų garsą, nukreipė savo stiklines akis nuo žemės į dangų ir, krisdama paslika ant juodų mūsų šeimos rūsių plokščių, atsakė: „Aš čia!“

Aiškūs, šaltai, ramiai aiškūs, šie garsai suskambo man ausyse ir tarsį išlydytas švinas šnypšdamas išsiliejo smegenyse. Metų metai prabėgs, bet prisiminimai apie šį momentą neišblės! Aš ne tik nežinojau, kas yra gėlės ir vynuogės, tačiau cikuta ir kiparisas buvo palinkę prie manęs dieną ir naktį. Ir daugiau nebesuvokiau nei laiko, nei vietos, o mano likimo žvaigždės išblėso danguje ir todėl žemėje sutemo, ir jos gyventojai slinko pro šalį, tarsį tylūs šešėliai, ir tarp jų aš mačiau tik – Morelą! Šios žemės vėjai šnibždėjo man į ausį tik vieną garsą ir jūros bangos amžinai šniokštė – Morela. Bet ji mirė; ir savo rankomis nunešiau ją į kapų rūšį; ir ilgai ir karčiai juokiaus, neradęs rūsyje nė pėdsako pirmosios Morelos, kur paguldžiau ir antrąją.

INFORMACINĖ VISUOMENĖ IR INFORMACINĖS TECHNOLOGIJOS

INFORMACINĖ VISUOMENĖ IR INFORMACINĖS TECHNOLOGIJOS

Informacinė visuomenė – tai atvira, išsilavinusi ir besimokanti visuomenė.

Atvira – vadinasi, informacija, žinios, duomenys turi būti lengvai prieinami kiekvienam visuomenės nariui.

Išsilavinusi – raštinga, gyventojai geba skaityti, rašyti ir pasinaudoti informacijos šaltiniais, t. y. informacinėmis technologijos priemonėmis.

Besimokanti – visuomenės nariai stengiasi mokytis visą gyvenimą. Pereinama nuo mokymo koncepcijos prie mokymosi. Atsiranda nauji mokymo būdai, metodai: nuotolinis švietimas (angl. *distance education*), atvirasis mokymasis (angl. *open learning*), elektroninis mokymasis (angl. *e-learning*), skaitmeninis mokymasis (angl. *digital learning*).

Taigi informacinės visuomenės nariai gali ir geba taikyti šiuolaikines informacines technologijas visose savo veiklos srityse, moka naudotis šalies bei pasaulio informacijos šaltiniais, o valdžios institucijos užtikrina informacijos prieinamumą ir patikimumą.

Žmonijos visuomeninės raidos bangos (pagal Alviną Toflerį):

- I banga – agrarinė (apie 10 000 metų);
- II banga – industrinė (nuo 1800 m. iki šių laikų);
- III banga – informacinė (nuo 1980 m. ir į ateitį).

Penki požiūriai į informacinę visuomenę

Technologinis požiūris pabrėžia, kad informacinės technologijos suteikia galimybę efektyviai apdoroti, kaupti, perduoti, skleisti informaciją, ją susirasti.

Ekonominiu požiūriu informacinėje visuomenėje pereinama nuo turto prie žinių ekonomikos.

Socialiniu požiūriu informacinė visuomenė gali būti suskirstyta į grupes:

- Specialistai, kurių darbas – naujų technologijų kūrimas ir diegimas (tokių turėtų būti apie 4 %).
- Informacinių technologijų taikymo specialistai, kurių darbas – taikyti, priderinti, diegti naujas technologijas įvairiose srityse (tokių specialistų turėtų būti apie 16 %).
- Informacinių technologijų vartotojai, kurie yra įvairių specialybių bei profesijų ir savo veikloje naudojami informacinėmis technologijomis (tokių turėtų būti apie 80 %).

Erdviniu požiūriu informacinė visuomenė traktuojama kaip pasaulinė, neribojama valstybių, regionų sienų. Informacija tampa vienodai sparčiai pasiekama visame pasaulyje, todėl galima sparčiai dirbti visose srityse.

Kultūriniu požiūriu sparčiai plintanti informacija veikia įvairių tautų kultūras, saviti jų elementai greičiau perimami arba atmetami, suvienodėja.

Svarbiausi informacinės visuomenės bruožai:

- stiprus paties piliečio noras ir gebėjimas mokytis;
- nuolatinis mokymasis;
- mokymosi priemonių ir formų įvairovė: nuotolinis mokymasis, elektroninis mokymasis, skaitmeninis mokymasis;
- nuotolinis darbas;
- elektroninis verslas;
- elektroninės paslaugos;
- elektroninis valdymas.

Informacinė visuomenė ir socialiniai pokyčiai:

- 1) visuomenės suskaidymas į tuos, kurie turi ir geba naudotis informacinėmis technologijomis, ir tuos, kurie negali ir nemoka jomis naudotis;
- 2) didėjantys išsilavinimo lygio skirtumai tarp miesto ir kaimo, tarp vyrų ir moterų, tarp minimalias pajamas gaunančių ir turtingai gyvenančių ir pan.;
- 3) žmonių tarpusavio santykių susvetimėjimas, kai labiau bendraujama ne tiesiogiai, o naudojantis mobiliaisiais telefonais, įvairiomis interneto priemonėmis;
- 4) didėjantis visuomenės technizavimo, naujų priemonių kaitos greitis;
- 5) asmenybės pažeidžiamumas: žmogus vis labiau ima jaustis esąs tarytum didžiulio mechanizmo sraigtelis, jo veikla vis daugiau priklauso nuo kitų, nuasmeninama, vis aktualesnė asmens saugumo problema;
- 6) inertiškumas, lėtumas, negebėjimas greitai perimti informacijos, prisitaikyti dirbti ir gyventi nuolat kintančiomis sąlygomis.

Informacinės visuomenės plėtra Lietuvoje

Nacionalinėje informacinės visuomenės plėtros koncepcijoje numatyti šie informacinės visuomenės kūrimo Lietuvoje uždaviniai:

- sudaryti sąlygas, kad kiekvienas moksleivis įgytų mokykloje reikiamas informacines technologijas grindžiamas žinias;
- suteikti galimybę studentams, dėstytojams, mokslo, kultūros darbuotojams naudotis informacinėmis technologijomis;
- sukurti visuomenei lengvai pasiekiamą nuotolinių studijų sistemą, naudojančią informacines technologijas;
- plėtoti darbus, ugdančius gyventojų sampratą apie informacinės visuomenės plėtros svarbą.